

ФІЛОСОФСЬКО-ЕТИЧНЕ ПОНЯТТЯ І БАЧЕННЯ СВІТУ В ПОЕЗІЇ ДАНИЛА БРАТКОВСЬКОГО

Г.П. Калантаєвська

Стаття присвячена аналізу поетичної спадщини Д. Братковського, в якій людське суспільство він розглядав як багатоплощинний гріховний світ, давав йому критичну оцінку і прагнув удосконалити людяними порадами і застереженнями ().

Ключові слова: поняття світу, соціальна кривда, проблеми суспільства, попередження про відповідальність перед Богом.

Серед українських поетів XVII ст., які писали польською мовою, вирізняється незвичайною долею, людяним світоглядом, спостережливістю і роллю в національно-визвольній боротьбі талановитий шляхтич Данило Братковський, за оцінкою літописця Самійла Величка, «чоловік учений та поет, ... благочестя святого непоручний блюстител» [1, 606-607], жорстоко страчений за зв'язки з Семеном Палієм за вироком польського суду у Луцьку в 1702 році.

Активний учасник козацького руху за об'єднання України в одну державу, яка була розділена між Росією і Польщею внаслідок Андрусівського договору 1667 року, він майстерно володів не тільки шаблею, а й палким, гострим словом. У 1697 році у Кракові Д. Братковський видав книгу поезій «Світ, розглянений по частинах» тиражем 4 тисячі примірників, твори з якої мали помітний успіх і переписувалися читачами. Це була поезія дошкульна і гостра, смілива викривальним змістом, вона охоплювала багато аспектів і проблем суспільно-політичного, правового, побутового, етичного життя Речі Посполитої, показувала дійсність відверто і правдиво з точки зору християнських цінностей, де всі рівні перед Богом і відповідатимуть перед Ним за своє земне життя.

Науковці підкреслюють, що поезії Братковського «створені за правилами барокової поетики» [2, с. 12], а його прагнення оглянути світ універсально, розділити картину життя на частини – це свідчення духовного зв'язку із творчістю Е. Роттердамського та місточок до поняття світу в Г. Сковороди [3, с. 95-96]. Дослідники літературного процесу XVII ст. загалом і творчої постаті Д. Братковського зокрема звертають увагу на драматичний контекст його життя (В. Шевчук), оглядово характеризують його книгу поезій, наголошуючи на сатиричному аспекті відображення у ній волинської шляхти (В. Шевчук, М. Корпанюк), визначають творче місце поета серед митців так званого «низового бароко» (А. Макаров), але саме поняття світу як етичного та філософського явища ще не було предметом уваги літературознавців. Тому **метою** нашої статті є здійснення умовного поділу і конкретизація частин світу, визначених Д. Братковським, окреслення його морально-етичних пріоритетів, розгляд реалістичних тенденцій у відображенні поетом найхарактерніших людських типів та суспільних проблем, які визначали загальне обличчя досліджуваної ним історичної епохи.

Актуальність дослідження полягає в тому, що художньо-філософські погляди Д. Братковського на проблеми багатогранного світу людей суголосні свідомості особистості на початку третього тисячоліття, вони допоможуть ґрунтовніше зрозуміти особливості поезії, яка творилася три з половиною століття тому.

Збірка поезій «Світ, розглянений по частинах» – книга на диво цілісна, незважаючи на застереження в самій назві щодо її аналітичного характеру. Розкладаючи часопростір на значущі елементи, автор подає

його як єдність духовного і матеріального. Не оминаючи деталей, він складає калейдоскопічну картину суспільства-балагану, в якому персонажі займають всі щаблі ієрархічної драбини і діють відповідно до свого місця і значущості, окреслюючи обличчя доби. Це обличчя малопривабливе, спотворене найганебнішими вадами – пихою, свавіллям, жорстокістю, зневагою до людських прав, корисливістю, егоїзмом, ненажерливістю й пияцтвом, лицемірством і розпустою. З такої позиції формується філософське поняття світу Д. Братковського, співзвучне поглядам І. Вишенського, який палко закликав людей схаменутися і покаятися. Зауважимо, що через півстоліття подібну оцінку світові дасть Г. Сковорода, а пізніше уявлятиме його духовним лепрозорієм В. Винниченко.

Таким чином, світ для поета XVII ст. – гріховне середовище, пастка для душі. Він існує за законами неправди і показує всю міру морального падіння людини.

У поезіях збірки «Світ, розглянений по частинах» – понад п'ятсот творів, у значній частині яких (близько сорока) у самих назвах варіюється поняття світу («Світ», «Світовий звичай», «Світова альтернатива», «Що вміє світ», «Світ те чинить», «Світ-фарба», «Що є світ», «Як судить світ» тощо). Автор дає визначення світу, використовуючи яскраві образи-символи і розшифровуючи їхній зміст. Світ – це вудка, стверджує поет, на яку ловиться людина, як риба на горох. Це примхливий маляр, який показується перед людиною щоразу іншим боком («Цей світ невічний є – нестатечність настає»), це магніт, який всіх, хто наблизиться, тягне до себе («Що є світ»), він хитрий і підступний, живе тільки словом «дай» і знати не хоче того, хто сидить у кутку. Світ барвистий зовні, а насправді він – порожня фарба, яка нічим не допоможе людині в годину смерті («Світ-фарба»), він великий золотолюбєць, що зневажає людську гідність («Світ те чинить»). Дикою пущею, великим звіринцем є насправді світ, бо в ньому правда на боці сильного хижака, аргументами якого є пазурі й зуби («Легше з левом у пустелі, аніж із лихою жінкою»). Світ несталий і зрадливий, як колесо Фортуни («Світ-коло. Автор до себе»), яке може підняти вгору на трон і скинути в безодню злиднів.

Світ насправді складається з частин – найголовніших сфер людського життя, наповненого клопотами, пристрастями, страхами, стосунками і зв'язками, пануванням і залежністю, поняттями про батьківщину і сім'ю, про звичаї, обов'язки, про справедливість і суспільну кривду. У своїй книзі Д. Братковський з гіркою відвертістю говорить про найболючіші проблеми свого часу – облудність діяльності сеймиків, судів, інших правових та юридичних суспільних груп; кабальну залежність людини від грошей (калитки) – головного фетиша і для вельможної шляхти, і для останнього голодранця, бо без них кожен приречений на вірну смерть. Уважно розглядає поет такі значущі частини світу, як подружжя, психологія жіноцтва й чоловіків загалом, одруження й посаг, стосунки дітей і батьків, родинні зв'язки, джерела поваги в родині й громаді. Як складові світу ним аналізуються сфери військового життя, ставлення до турків і московитів, справедливості й патріотизму, смерті й покарання за гріхи, чистоти перед Богом тощо. Особливу увагу звертає Д. Братковський на численні ролі людини, які доводиться їй зіграти за життя. Тому дійовими особами його світу стають вельможні пани й убогі посполиті, сварливі пияки й жовніри, господарі й гості, мачухи й сироти, судді й купці, мандрівники й священники, боржники й баніціанти, трубачі й малярі, посли й воєводи, скупці й шаленці, жиди, кравці, скаржники до суду, дрібні урядники тощо. Всі сатиричні персонажі поезій та коротких епіграм живуть у гріхах, розважаються та пиячать, зневажають своїх годувальників, і ніхто з них

не замислюється про розплату за жорстокість, здирництво, заздрощі, золотолубство та ін.

Пильне споглядання світу дає можливість Д. Братковському з'ясувати певні правила й закономірності. Світ, наприклад, їсть, п'є, шаліє й глузує з простої людини, він поєднує голод і обжерливість, злидні й розкіш, у ньому «той сяде вище, більше котрий має» («Світ те чинить»). У цьому світі убогий не сміє заперечити панові; бідний учений на побігеньках у багатого неuka; негідник наживається з чужої кривавої праці; брат є слугою у брата; одного карають невинно, а іншого виправдовують за злочини; багатий родич не хоче бачити рідні. Взаємини у світі переважно ґрунтуються на егоїзмі й корисливості, де не лишається місця шляхетності, дружбі, вірності та милосердю.

У переважній більшості творів збірки «Світ, розглянений по частинах» присутня авторська думка, в якій міститься нагадування, моральне повчання, навіть нехитра розрада перед неминучістю життя.

Автор застерігає, що людину хвалитимуть та улещуватимуть доги, поки вона частує і поїть, а коли в неї забракне грошей, її ганьбитимуть («Світ», «Автор до себе», «Відміна фортуни»), що вередливі ненажерливі гості – лихо для господаря, тому, щоб їх позбутися, слід припинити давати їм трунки («Гості», «До гостя в місті»), що слід роздавати милостиню, доки ще живий сам, бо потім цього не робитимуть ні радісна вдова, ні втішені спадком діти («Смерть чоловіка», «Погреб чоловіка»), що заможному краще одружитися зі цнотливою нерівнею, ніж із хтивою багачкою, яка викликає відразу («Рівність, нерівність», «До жони з тисячами»). Людина в розумінні автора поезій – істота слабка, суєтна і немудра. Вона ніяк не збагне, що головне в житті – злагода в подружжі і духовна краса («Світ»), що не варто намагатися всім догодити і сподобатися, бо на світі осудять будь-кого («Світ»), що сталого під сонцем нічого немає, що щастя може швидко змінитися горем і навпаки, що всі людські клопоти, посади, звання і матеріальні статки – марнота, що перед смертю всі рівні («Щастя і нещастя», «Про людську працю», «Дочасно ти судиш, від правди тож блудиш», «Панове й жебракове по смерті однакові», «Все упадає» та ін.)

Серед феноменів людської сутності Д. Братковський помічає також невдоволення власним становищем, переконаність у тому, що комусь живеться краще. З цього погляду привертає увагу поезія «Цей світ не вічний є – нестатечність настає», в якій автор виявляє спостережливість і глибоке знання психології людини, адже кожен справді шкодує за тим, чого позбавлений: бездітні журяться самотністю, а батьки – проблемами своїх дітей; хтось захоплюється благочестивим життям священика, а святий отець почувається невірником без родинного тепла. Веселий і дужий жовнір (як дехто думає) скаржиться не небезпеки й розлуку з сім'єю; багач заздрить душевному спокоеві бідняка; підлеглому здається щастям влада начальника, а той був би радий безтурботності простого хлопа:

Відтак не визнаєш, людині що треба,

Тепер смакує, а завтра від себе! [5, с. 576].

Гіркотою й розважливістю пройняті філософські роздуми Д. Братковського про таку важливу частину світу, як сфера взаємин статей. До цієї делікатної теми автор підходить тактовно, відверто й іронічно. У поглядах на жіноцтво та чоловіків у нього немає навіть тіні романтичного настрою, він чітко, не вдаючись до поетичних фігур, визначає родинні ролі подружжя. Скепсис у ставленні до жінок, можливо, пов'язаний із особистим досвідом поета, накладеним на загальний історичний контекст та етичні поняття його жорстокого часу. На думку героя творів Д. Братковського, навіть цнотлива жінка буває сварливою, а від цього «біда йде і звада» («Сварлива жінка»), гнівлива

жінка – як молоде пиво: доки юна – смачна, тому краще їй змовчати, коли вона люта («Жінка гнівлива»). Тиха жінка не висловлює своїх думок відкрито, а все тримає у серці, тому схожа на березневий дощ, який з'їдає сніг («Тиха»), добра жінка – то справді велике диво, вона здається авторові рожею поміж терням («Добра»).

Загалом же жінки не викликають у поета позитивних емоцій, він бачить у них багато лицемірства, пихи, зрадливості, кокетства, схильності до гріха. Якщо жінка любить пити горілку, то народить пияка («Про пологи знаєм: не забудь звичаїв»), біля труни умерлого чоловіка вона плаче не з жалю, а турбуючись про заповіт («Погреб чоловіка»), убога й пихата дружина стане карою чоловікові своїми панськими забаганками («Про убогу, а пишну»), стара і бридка пані все дбає про модну зачіску, хоча не усвідомлює своєї жалюгідності («Чуб»), молода жінка журиться, що її старий чоловік зажився на світі («Дзеркало не зманить й пару оту зганить»), вдова з дітьми, вийшовши заміж, стане каменем на шії свого чоловіка («До вдови з синами»). Проте, підсумовує поет, жінка таки призначена чоловікові з неба («Жінка від Бога призначена»), тому її можна виховати і за потреби провчити. Автор радить чоловікові прислухатися до свого серця, обираючи дружину, не спокушатися грішми, пов'язувати долю тільки з русинками, остерігатися хтивих і пихатих. Швидке одруження, вважає поет, – безладне й життя («Швидке весілля»), а особливо слід дбати молодятм про те, щоб діти були бажані і вчасні («Невчасні діти»):

Невчасні діти невчасно родились,

Коли в міху в батьків не водилось.

Біда – кошт класти чи звать діда в куми,

Там діти хворі, порожні де суми [5, с. 608].

Насмішки й осуд викликає ситуація, коли хрестини в молодій сім'ї відбуваються дуже швидко після весілля («Про тихе весілля»).

Справжнім трагізмом проінняті поезії Д. Братковського, в яких ідеться про найболючішу проблему суспільства – пристрасть до хмільних трунків. Історики твердять, що польська шляхта здавна (і після Д. Братковського, приблизно до 1848 року) підтримувала політику засилля шинків задля споювання хлопів, її «не відучили від того криваві лекції Хмельниччини і гайдамаччини, де народна злість рівною мірою оберталася проти панської сваволі, як і проти єврейського визиску і збиткування» [6, с. 327].

Крім роботи і податків, наголошує І. Франко в статті «Що то була панщина?», «деякі пани мали звичай розділювати зі своїх гуралень горілку на хлопів: річно мусить хлоп узяти і випити стільки і стільки кварт чи горців і, розуміється, заплатити або відробити. Таким делікатним способом пани приучували нашого хлопа до п'янства, щоби потому могли сказати всім реформаторам: що ви хочете для цього хлопа людських прав? Глядіть, яке то бридке бидло!» [6, с. 328].

Поезії, присвячені цій проблемі, займають за своєю кількістю третє місце після творів про сутність світу і родинні та подружні взаємини. Пияк, на думку Д. Братковського, – пропаща істота, схожа на муху, що падає в чарку і тоне в ній («Людина-муха»), подібна до «свиняки» («До горілки»). Хто дружить з кухлем, рідко умирає своєю смертю («Смерть – великий шаленець»), якщо чоловік п'яний іде на поєдинок, зрозуміло, що свій останній кухоль він уже випив («Смерть при кухлі»). П'яниця завжди звинувачує в усьому не себе, а хміль, він грубий, дражливий і агресивний («На п'яного не йди ти. Жалію: будеш битий»), навіть кволий вважає себе Самсоном («О хмелю, хмелю, знати, ти чиниш дурнів надто»), він хвалить таких же пияків, як і сам, а того, хто пити з ним не хоче, – ганьбить («Про пияків»). Хміль, наголошує поет, – страшне зло: він з людини глумиться, обдирає до сорочки, принижує, виказує

таємниці, жартує з чужою жінкою. Хмільного тнуть шаблею, б'ють, кидають у в'язницю. Хміль ганьбить брата і безчестить шлюбну постіль, завдає сорому і спустошує душу людини («Хміль те чинить»). Особливу зневагу викликає в поета ласа до чарки жінка («Про постійно п'яну»), адже вона неминуче занепасть свою родину («Вілоголівський трунок»):

Найліпше – пиво й вода теж кринична,

Жінкам з породу це пити є звично.

Вино, мед – племінь, солома – це жінка,

Вогнем солома пала вельми стрімко.

Вогню такого потрібно боятись,

Таж – бо недобре дамам запалаять [5, 579].

Поряд із поезіями, в яких автор дорікає сучасникам жорстокістю, пияцтвом, байдужістю, зневагою до безправних, багато віршів застерігають про відповідальність перед Богом та про неминучість смерті й розплати за гріхи. У біблійних традиціях поет говорить про неблаганного женця, найсправедливішого суддю, великого шаленця – смерть, яка приходить до людини як покарання. Смерть всесильна, всіх тягне до себе і кожен готовий відкупитися чим завгодно, але марно. Вона примиряє вічних ворогів («Сусід»), скидає з тронів королів і гетьманів («Й сенаторів смерть спустить згори у діл, як вкусить», «Гетьманська смерть»), позбавляє людину всіх клопотів. Навіщо ж набивати грішми шкатули, якщо всіх покриє земля («Могила», «Панове й жебракове по смерті однакові»)? Людська легковажність у ставленні до смерті засмучує автора книги поезій, тому він говорить про те, що розлуки з життям слід чекати щомиті від будь-якої випадковості («Смерть»), батько й мати можуть втратити дочку-наречену («Смерть-молодець»), а юнак – померти раніше старого («Смерть старих і молодих»), бо тільки до Бога на суд людина приходить без черги («Черга смерті»). З огляду на ці прикрі обставини людина має остерігатися гріха («Боязнь гріха»), не сподіватися на шкатулку із золотом («Спокута», «Золото і гроші»). Якщо вже у світі існують багаті й убогі, вважає Д. Братковський, то вельможні мають допомагати бідним («Вельможний про хліб просить»):

Хліба вельможний теж просить у Бога,

Різного збіжжя, скирт досить у нього.

Сам про хліб просить, а хліба жаліє,

Не дає бідним, тому й багатіє.

Просиш ти хліба, дає Бог із Неба,

Тим то і іншим тобі дати треба [5, 584].

Цілком у дусі християнського гуманізму І. Вишенського поет нагадує грішникові, який живе багато, «обжерно» («скачеш, співаєш тут у пустосміхах»), не співчуваючи нужденним, про світову альтернативу, відповідно до якої на тому світі все зміниться на протилежне, і «там» його чекають вічна нужда, плач і лемент, голод і слъози («Світова альтернатива»). Щоб зарадити цьому, Д. Братковський пропонує спасіння – «убогим зволь дати», «зводьте шпиталі», «чини пости значно», «утреню дзвонять, до неї вдягайся», «поводься у зладі» [5, с. 630-631] тощо.

Найголовніше в житті – в усьому покладатися на Бога («Май сталі думи, і серце без суму»), жити благочестиво («Найпередніша наука», «Яка робота, така й плата»), зцілення від хвороб шукати в постах і ревних молитвах («Ліки на крижі, руки й ноги»), приймати покуту й каятися, бо драбина до неба тоненька і на ній «гріх соромітний за оливо стане» («Драбина до неба») [5, с. 632].

Однією з найважливіших частин світу Д. Братковський вважає почуття любові до батьківщини, турботу про недоторканність її кордонів і повагу до її громадян, байдуже якого стану. У поезії «Рівність родів» поет нагадує звичаї давнього Риму, коли людину цінували не за

родовитість, а за освіченість і розум. Гірко йому, що Річ Посполита живе по-іншому:

*Рівні усі ми, ті ж клейноти маєм,
Чом же над іншими завше вивишаємсь* [5, с. 558].

Звертаючись до Польщі («Машкари»), переконує, що суспільних проблем не уникнути, удаючи, що їх не існує:

*Ах Польщо, Польщо! Затьмарилась дуже,
Немов машкари наклала байдуже.
На очі – каптур, убогих не бачиш,
Тривога, битв, тьмищ ти не збудеш одначе!
Скинь каптур, вбогих вділи не облудно,
І темінь зникне, немов на полудень* [5, с. 566].

Виразно патріотичне, громадське звучання мають поезії «Зв'язок» та «Чим живуть пани». Автор закликає молодь і старих людей об'єднатися («Зв'язок») і захищати кордони своєї вітчизни, не кидати її в біді, як лукавий слуга зраджує господаря, бо «кордонів згуба без помсти не кине» [5, 559]. Поезія «Чим живуть пани» – звертання до вельможних, які не хочуть дбати про Матір, коли її «в неволю бере бусурманин». Цей твір особливо актуальний, бо автор висловлює думку про те, що, втративши свою державу, не слід сподіватися, що чужа держава-окупант піклувалася про зрадників. «Землю візьмуть нам – візьмуть матір вашу» [5, 598], – застерігає він, продовжуючи розмову зі шляхтою:

*Гей-но, синове, дивіться, що діє:
Вмерти є ліпше, як Матір боліє!
Болю до болю ми їй придаємо,
Матір погубим й самі зігниємо* [5, с.598].

Від ворожнечі, егоїзму, «приватів», наголошує поет, у війні з турками гине Поділля, волає Кам'янець, а люди блукають ледь живі («Vox passiva»), тому перед лицем смертельної небезпеки необхідно не палаци будувати, а обводити валами міста і села, щоб рятувати християнські душі («Палац»).

Картина ще однієї частини світу (сеймиків) є песимістичною і не залишає сподівань на те, що громадянську позицію поета і його заклики дбати про державу підтримає суспільна верхівка. Тижнями на сеймиках ведуться пусті розмови, там панують пиятика і сваволя. Пияк може гукати «не дозволяю!», не тямлячи, про що йдеться і що він забороняє. Така вольність, на думку поета, згубна («Про сеймик»). Найбільше на сеймиках говорять про гроші, а обирають у керівництво родичів. Опозиція там є, іронізує автор, але вона «чекає, аж поки підмажуть» («Сеймик»). Ще одне лихо – підкуп. Щедро частуючи убогу шляхту, багатий пан чекає, що вона обере його депутатом, а якщо ні – нехай начувається. Тому Д. Братковський застерігає ласих почастуватися на дурничку («Бенкет на сеймику»):

*Тепер як в пана частують в пошану,
Спитайся спершу: «Чого треба пану?»* [5, с. 534]

Окрім того, наголошує поет, якщо ти з Волині, то депутатом не станеш ніколи («Автор радить»). Не кращої думки Д. Братковський і про суди та суддів, які дурять людей і в справах зважають не на обставини, а на «міх» («Про одного суддю. Автор до себе»).

Різко критично, вороже звучать у збірці «Світ, розглянений по частинах» поезії, де автор торкається стосунків з турками. Це хитрий ворог, який прагне захопити увесь світ, це вовк у кошарі з вівцями («Мир з турчином»), він проклятий, нечесний, зажерливий, мир з ним можна мати тільки тоді, коли віддаси йому своє («До турчина»), тому порятунок від нього – тільки у єдності християн («Заява бусурманина») та в Божому захисті («Асфур»).

Москаль як дійова особа в одній із частин світу майже не представлений. В одній із поезій («Московське пожалування») автор використовує гру слів «жалувати» і «жаліти», які українець розуміє як «шкодувати». Недобрий звичай, кепкує поет, коли людина про все шкодує – дає чи забирає.

Суспільна діяльність, стосунки з козаками змушували Д. Братковського багато їздити, спостерігати за мандрівниками. У низці поезій, присвячених подорожнім, він дає їм поради: подалі в одяг ховати золоті монети і «гріти шлунок» («Ліки в дорозі»), добре годувати коня, від якого часто залежить життя, уникати темряви, коли мандрують вовки та злодії («До подорожного»).

У циклі коротких епіграм «Про земських і гродських урядників, убогих, як і я» поет звертає увагу на людей свого світу – старосту, суддю, хорунжого, стольника, підсудка, чашника, писаря, скарбника, мечника, ловчого, коморника, війта та інших дрібних урядовців. Кожен із них на запитання про життя (чого сумуєш? чому згорбився? чому зітхаєш? Чому висох, як сир, опускаєш руки, утратив апетит, зігнувся, осоловів?) головною причиною душевної гризоти називає нестачу грошей (згинула калитка, настало безгрошів'я, без калитки мають за дурня, дірка в мішку, не ловиться в калитці та ін.). Юрист скаржиться, що війна позбавила його заробітку, нотарій страждає, коли ніхто не судиться тощо. Ці обставини тиснуть на дрібних урядників, обтяжених сім'ями, боргами, страхами перед вельможними, тому й життя їхнє похмуре й клопітне, як і в простих посполитих.

Висновки. Аналіз поетичної збірки Д. Братковського «Світ, розглянений по частинах» (Краків, 1697) свідчить, що вірші ці мали велику популярність завдяки своїй злободенності, умінню автора простежити головні тенденції часу. Поділ світу на частини, зазначені вище, дав можливість поетові повно і всебічно відтворити світогляд, звичаї, загальну атмосферу життя й побуту сучасників. Даючи оцінку різним сферам суспільства, Д. Братковський виявив власну позицію стосовно політики, урядування, родинних стосунків, соціальної нерівності, пияцтва тощо. Перш за все він людяний у ставленні до бідного безправного хлопа і однозначний у поглядах на людські вади – жадобу наживи, байдужість до батьків, дітей, батьківщини, егоїзм. Поет хоче бачити людей шляхетними, справедливими, совісними і мудрими, готовими долати гріховні спокуси і поважати інших. У відображенні численних типів шляхти і простолюду поет виявив реалістичний підхід, звівши до мінімуму використання тропів і зосередивши увагу на показі ситуацій і вчинків, характерних для свого часу, не шкодуючи для цього іронії, сарказму, народних образів-символів вовків, овець, сов, свиней тощо. Загалом сатиричні твори Д. Братковського залишають у свідомості читача грізні почуття від недосконалості світу, в якому поетові довелося жити і вмерти мученицькою смертю за віру й демократичні звичаї своїх предків.

PHILOSOPHICAL AND-ETHICAL CONCEPTS AND WORLD VISION OF DANIEL BRATKOVSKY'S POETRY

G.P.Kalantajevska

The article deals with the analysis of poetic heritage of D. Bratkovskiy, in which human society is considered as a versatile sinful world, that the poet criticized and tried to get it perfect by means of humane advises and warning (the concept of world, social injustice, problems of society, warning of answerability to God).

ФИЛОСОФСКО-ЭТИЧЕСКИЕ ПОНЯТИЯ И ВИДЕНИЕ МИРА В ПОЭЗИИ ДАНИИЛА БРАТКОВСКОГО

Г.П. Калантаевская

Статья посвящена анализу поэтического наследия Д.Братковского, в которой он рассматривал человеческое общество как многоуровневый греховный мир, давал ему критическую оценку и стремился усовершенствовать гуманными советами и предостережениями.

Ключевые слова: понятие мира, социальная несправедливость, проблемы общества, ответственность перед Богом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Величко С. Літопис. Т. 2. – К.: Дніпро, 1991. – 642 с.
2. Корпанюк М. Данило Братковський: поет, патріот, «хлопоман»// Слово і час. – 1991. – №11. – С. 8-12.
3. Шевчук В. «Я прагну бути корисний рутинам..» (Еразм Роттердамський і давня українська література)/ В. Шевчук // Дорога в тисячу років. Роздуми, статті, есе. – К.: Рад. письменник, 1990. – 411 с.
4. Макаров А. Світло українського бароко. – К.: Мистецтво, 1994. – 288 с.
5. Братковський Д. Світ, по частинах розглянутий// Слово многоцінне. Хрестоматія української літератури, створеної різними мовами в епоху Ренесансу (друга половина XV – XVI століття) та в епоху Бароко (кінець XVI – XVIII століття): в 4 кн. – К.: Аконіт, 2006. – Кн. 2. – 799 с.
6. Франко І. Що то була панщина?// Франко І. Твори: в 20 т. – К.: Держ. вид-во художньої літератури, 1956. – Т. 19. – 803 с.

Надійшла до редакції 16 березня 2009 р.